PROBLEME TRADUCTOLOGICE DIN COLOSENI 2:18 REFLECTATE ÎN TRADIȚIA BIBLICĂ ROMÂNEASCĂ*

CIPRIAN-FLAVIUS TERINTE
Institutul Teologic Penticostal, Bucureşti
ciprian.terinte@gmail.com

Abstract: The present article aims to determine the way in wich three major exegetical and traductological problems in Colossians 2:18 were rendered into Romanian, from the earliest Romanian version of Paul's letters (Bălgrad 1648) up to the most recent Romanian versions of the NT, namely the genitival construction *θρησκεία τῶν ἀγγελῶν*, the textual form of the verb *ὁράω* and the meaning of the verb *ἐμβατεύω*. In order to provide a wider hermeneutical framework, the history of interpretation of this verse is offered in this article. Finally, a new translation into Romanian of Colossians 2:18 is advanced.
Keywords: Colossians 2.18, interpretation, Romanian versions, worship of angels

1. Introducere

Prin studiul de faţă vom aduce în atenţia cititorului un verset din scrierile apostolului Pavel, Coloseni 2:18, a cărui traducere în limba română s-a dovedit a fi dificilă: „Μηδεὶς ὑμας καταβραβευέτω θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ ἑόρακεν ἐμβατεύων, εἰκῇ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκός αὐτοῦ" (NA[28]) („Nimeni să nu vă smulgă biruinţa printr-o prefăcută smerenie şi printr-o făţarnică închinare la îngeri, încercând să pătrundă în cele ce n-a văzut şi îngâmfându-se zadarnic cu închipuirea lui trupească", BIBL. 1988).

Un text scurt precum Col. 2:18, considerat de unii comentatori chiar cel mai dificil din epistolă (O'Brian 1982: 141; Moo 2008: 224), a ridicat în istoria interpretării nou-testamentare trei probleme exegetice majore, care s-au răsfrânt şi asupra traducerii lui: 1) genitivul *θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων* („închinarea îngerilor"): este vorba despre un genitiv obiectiv („închinarea la îngeri") sau despre unul subiectiv („închinarea adusă de îngeri")?; 2) problema textuală a verbului *ὁράω*, care în unele manuscrise ale NT apare la forma afirmativă, iar în altele la forma negativă; 3) înţelesul verbului *ἐμβατεύω*, un *hapax legomenon*.

În aceste condiţii, ne propunem ca, după ce prezentăm diacronic traducerile româneşti din perspectiva versetului amintit, să parcurgem istoria interpretării lui, pentru ca, în lumina datelor obţinute, să putem evalua echivalentele sale din tradiţia biblică românească. În cele din urmă, vom avansa o propunere de traducere în limba

* *Traductological Issues in Colossians 2.18 Reflected in the Romanian Biblical Tradition*

BDD-A25920 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:01 UTC)

română a textului din Col. 2:18 care să fie cât mai fidelă exegetic, dar şi actuală din punct de vedere lingvistic.

2. Coloseni 2:18 în tradiţia biblică românească

Vom prezenta, în cele ce urmează, textul din Col. 2:18 aşa cum apare el în tradiţia biblică românească, începând cu Noul Testament de la Bălgrad (1648). În această versiune, versetul este redat astfel: „Nime pre voi să nu vă înşeale cu smericiune făţarnică şi slujbă îngerească, mestecîndu-să în cealea ce n-au mai văzut, în deşert umflîndu-să cu înţelesul trupului". În BIBL. 1688, versetul sună astfel: „Nimenea pre voi să nu vă asuprească, vrînd întru smerenie şi obiceaiu îngeresc, ceale ce nu le-a văzut cercetîndu-le, în zadar înhierbîntîndu-se cu mintea trupului lui". Versiunea lui Samuil Micu (Blaj, 1795) redă textul prin „Nimeni pre voi să nu vă amăgească vrând, prin smerenie şi slujba îngerilor, ceale ce nu au văzut urmând, în deşert umflându-să din mintea trupului său". Conform BIBL. 1874 (Iaşi), Sfântul Pavel spune „Să nu vî răpéscă cine-va răsplata vóstră suptŭ cuvéntulŭ umilinţeĭ şi adorăreĭ îngerilorŭ âmblându în cele ce nu le-a vĕdutŭ în deşertŭ îngâmfându-se din mintea sa trupéscă". În NITZ. 1897, versetul este tradus prin „Nimenea să nu vĕ facă să perdeţi darul de biruitor, voind să facă aceasta prin smerenie şi slujirea îngerilor, călcând peste cele ce a vĕzut, îndeşărt fiind îngâmfat de gândirea cărnii sale", formulare reluată şi în BIBL. 1911. BIBL. 1914 redă astfel versetul: „Nimeni pre voi să nu vă amăgească voind prin smerenie şi slujba îngerilor, la cele ce nu le-a văzut cu mândrie umblând, îndeşert umflându-se din mintea trupului său". În CORNIL. 1921 se avansează o traducere mult mai clară: „Nimeni să nu vă răpească, după placul lui, premiul alergării, supt o înfăţişare de smerenie şi printr-o slujbă de închinare la îngeri, în timp ce se dedă la cercetarea vedeniilor lui. El se umflă de o mândrie deşartă, prin gândurile lui cârmuite de îndemnurile cărnii." În ediţia din 1931, prin care revizuieşte BIBL. 1911, Cornilescu avansează o traducere diferită atât din perspectiva verbului *ἐμβατεύω*, cât şi din cea a problemei textuale legate de *ὁράω*: „Nimeni să nu vă facă să pierdeţi premiul, făcându-şi voia lui însuş în smerenie şi închinarea la îngeri, amestecându-se în cele ce n'a văzut, fiind îngâmfat în zădar de gândirea cărnii sale". Traducerea lui Cornilescu folosită la scară largă în lumea evanghelică românească este cea din 1924, revizuită în 1925, unde apare: „Nimeni să nu vă răpească premiul alergării, făcându-şi voia lui însuşi printr-o smerenie şi închinare la îngeri, amestecându-se în lucruri pe care nu le-a văzut, umflat de o mândrie deşartă, prin gândurile firii lui pământeşti". În GAL. 1938 se preferă traducerea „Nimeni să nu vă smulgă cununa biruinţei, ţinând la smerenie şi la slujirea îngerilor, umblând cu vedeniile lui şi îngâmfându-se zadarnic în închipuirea lui trupească". În traducerea lui Nicodim (BIBL. 1944) apare: „Nimenea să nu vă amăgească cu smerenie prefăcută sau cinstire a îngerilor, amestecându-se în lucruri pe care nu le-a văzut şi îngâmfându-se în chip nechibzuit cu mintea sa trupească", pe când ediţia revizuită din 1951 spune: „Nimeni să nu vă smulgă cununa biruinţei ţinând la smerenie şi la slujirea îngerilor, umblând cu vedeniile lui şi îngâmfându-se zadarnic în închipuirea lui trupească". O redare identică a termenilor care ne interesează aici găsim în BIBL. 1968: „Nimeni să nu vă smulgă biruinţa, ţinând la smerenie şi la slujirea

BDD-A25920 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:01 UTC)

îngerilor, umblând cu vedeniile lui şi îngâmfându-se zadarnic în închipuirea lui trupească". În NT 1979 traducerea versetului este: „Nimeni să nu vă smulgă biruinţa printr-o prefăcută smerenie şi printr-o făţarnică închinare la îngeri, încercînd să pătrundă în cele ce n-a văzut şi îngîmfîndu-se zadarnic cu închipuirea lui trupească". Versetul este redat identic în traducerea sinodală din 1988 (BIBL. 1988), citată în primele rânduri ale studiului de faţă.

Dintre traducerile Bibliei sau ale Noului Testament realizate în ultimele două decenii, amintim în primul rând BIBL. 2001: „Nimeni să nu vă lipsească de răsplată prin «smerenie-de-bunăvoie» sau prin «slujire-de-îngeri», vârându-se în cele ce n'a văzut şi'n zadar semeţindu-se cu mintea lui cea trupească", cu o notă de subsol la expresia „slujire de îngeri" în care se precizează că este vorba despre „terminologie împrumutată din religiile misterice ale Frigiei, cărora le aparţineau, probabil, inovatorii din comunitatea Colosenilor, aceiaşi care pretindeau că au şi «viziuni»". În NT 2002, traducere realizată de preoţii catolici Alois Bulai şi Anton Budău, versetul este redat prin „Nimeni să nu vă răpească, invocând ca pretext umilinţa şi cultul îngerilor, bazându-se pe ceea ce a văzut, îngâmfat în zadar de judecata lui trupească". În NTR 2007 găsim formularea „Nimeni care-şi găseşte plăcerea într-o falsă smerenie şi în închinarea la îngeri să nu vă răpească premiul. Un astfel de om cercetează amănunţit lucrurile pe care pretinde că le-a văzut şi se îngâmfă fără motiv prin gândurile firii lui". Ultima versiune pe care o menţionăm este NT 2009, unde versetul este tradus astfel: „Nimeni din cei ce îşi găsesc plăcerea într-o falsă umilinţă şi în închinarea îngerilor să nu vă smulgă biruinţa; ei se complac în viziunile lor şi se mândresc în zadar cu judecata lor omenească".

Sistematizând reflectarea celor trei probleme traductologice din Coloseni 2:18 în tradiția biblică românească, se pot face următoarele observaţii.

În primul rând, expresia *θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων* este tradusă prin „slujbă îngerească", „obiceaiu îngeresc", „slujba îngerilor" (2 versiuni), „adorăreĭ îngerilorŭ", „slujirea îngerilor" (5 versiuni), „slujbă de închinare la îngeri", „închinarea la îngeri" (5 versiuni), „cinstire a îngerilor", „slujire de îngeri", „cultul îngerilor", „închinarea îngerilor". Observăm că în tradiția biblică românească predomină traducerea lui *τῶν ἀγγέλων* ca genitiv obiectiv (15 versiuni), dându-i-se înţelesul de 'închinare (slujire) adusă îngerilor'. Mai greu de clasificat sunt expresiile „obiceaiu îngeresc" şi „slujba îngerilor" (2 versiuni), care pot fi înţelese în ambele sensuri – atât ca slujire adusă îngerilor, cât şi ca slujire împreună cu îngerii. Traducerile în care *τῶν ἀγγέλων* este redat ca genitiv subiectiv, denotând închinarea îngerilor la care se participă în chip mistic, sunt doar două din cele douăzeci luate în discuţie: „slujbă îngerească" (NT 1648) şi „închinarea îngerilor" (NT 2009), adică prima şi ultima dintre cele analizate.

În al doilea rând, zece din cele douăzeci de versiuni româneşti ale Bibliei care au fost citate redau forma negativă a verbului *ὁράω* („a vedea"), nouă dintre versiuni se referă la vedenii sau lucruri văzute, iar una – NTR 2007 – conţine formularea vagă „lucrurile pe care pretinde că le-a văzut". Dintre traducerile mai noi – cele din ultimele două decenii –, doar în BIBL. 2001 apare forma negativă „cele ce n'a văzut". Aşadar, traducătorii mai recenţi adoptă ediţiile Nestle-Aland ale Noului Testament grec, în care verbul *ὁράω* apare la forma afirmativă, făcând, astfel, referire la cele văzute.

BDD-A25920 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:01 UTC)

În al treilea rând, verbului *ἐμβατεύω* i se conferă în limba română înţelesuri precum: 'a se amesteca'/'a se vârî' (5 versiuni), 'a umbla cu' (3 versiuni), 'a cerceta' (3 versiuni), 'a umbla în/la' (2 versiuni), 'a călca peste' (2 versiuni), 'a încerca să pătrundă' (2 versiuni), 'a se baza', 'a urma', 'a se complace'. O clasare a acestor echivalări în funcţie de sensurile lor majore relevă faptul că prin *ἐμβατεύω* s-a înţeles cel mai adesea încercarea de a pătrunde sau de a cerceta anumite taine (12 versiuni; echivalentele româneşti *a se amesteca*, *a se vârî*, *a cerceta*, *a umbla în/la*, *a încerca să pătrundă*). Urmează ideea vagă de „a umbla cu" lucruri văzute sau nevăzute (3 versiuni) şi celelalte.

În concluzie, conform tradiţiei biblice româneşti privitoare la Col. 2:18, colosenii combătuţi de apostolul Pavel aveau obiceiul de a se închina la îngeri şi încercau să cerceteze sau să pătrundă nişte realităţi spirituale, după unele traduceri, văzute în timpul unor experienţe extatice, după altele, dimpotrivă, nevăzute de închinători.

3. Coloseni 2:18 în istoria interpretării

3. 1. Înţelesuri ale verbului *ἐμβατεύω*

Dificultatea interpretării verbului *ἐμβατεύω* este dată în primul rând de faptul că el este un *hapax legomenon*. Herbert Preisker (TDNT, vol. 2, 535-536) sintetizează trei semnificaţii de bază ale acestui verb în literatura greacă şi în LXX. (1) Primul este 'a intra', 'a merge în', folosit de multe ori în LXX pentru invazii militare (1Mac. 12:25; 13:20; 14:31; 15:40; Iis. Nav. 19:49, 51). (2) Un alt sens este cel folosit în religiile de mistere pentru a descrie ceea ce urma după primirea misterelor. În unele dintre puţinele texte ce ni s-au păstrat cu privire la aceste mistere, verbul *ἐμβατεύω* urmează după *παραλαμβάνειν τὰ μυστήρια*. În acest caz, expresia *ἃ ἑόρακεν ἐμβατεύων* se referă la intrarea iniţiatului în realitatea celor pe care le văzuse prin simboluri sau în vedenii. Înţelesul ar fi tot de 'a intra', dar în sens mistic. (3) Ultimul sens identificat de Preisker este de 'a examina' sau 'a cerceta', cf. „Că a căuta (*ἐμβατεύειν*) şi a culege multe cu amănuntul, şi a vorbi despre toate, este de datoria celui care scrie istoria" (2Mac. 2:31 [LXX, 2:30]). Pentru referinţa din Col. 2:18, autorul amintit propune acest ultim sens, dar cu referire la experienţele extatice ale misticilor coloseni, pe care ei le cercetau pentru a dobândi cunoaşterea duhovnicească, cunoaştere care, după apostolul Pavel, se găseşte numai în Hristos.

În alte dicţionare teologice şi lexicoane utilizate frecvent în exegeza biblică găsim aceleaşi sensuri de bază, uşor nuanţate, şi anume: 'a intra (în posesia)', 'a fi iniţiat', 'a investiga' (LIDDELL-SCOTT; BDAG; FRIBERG). N. Walter, în binecunoscutul *Exegetical Dictionnary of the New Testament*, preferă traducerea expresiei *ἃ ἑόρακεν ἐμβατεύων* prin „ceea ce a văzut la intrarea sa", cu referire tot la experienţele extatice ale unora dintre creştinii coloseni (EDNT, vol. 1, p. 442). J. P. Louw şi Eugene Nida susţin acelaşi punct de vedere (LOUW-NIDA, vol. 1, p. 532).

Aşadar, un studiu general al acestui termen arată că înţelesurile cele mai potrivite în contextul din Coloseni ar fi 'a cerceta' (probabil mesajele unor viziuni) şi 'a intra' într-un domeniu spiritual, prin experienţe extatice.

BDD-A25920 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:01 UTC)

3.2. Coloseni 2:18 în exegeza biblică

Având acum conturate datele oferite de tradiția biblică românească și înțelesurile de bază ale verbului *ἐμβατεύω*, vom urmări în continuare câteva repere din istoria interpretării acestui verset.

În tâlcuirea sa la Epistola către coloseni, Ioan Gură de Aur, unul dintre cei mai prolifici interpreți și propovăduitori ai Sfintelor Scripturi, se referă la obiceiul unora dintre coloseni de a se închina la îngeri pentru ca prin ei, și nu prin sângele crucii lui Hristos, să fie apropiați de Dumnezeu. Îngerii nu erau văzuți cu adevărat, de aceea ereticii combătuți încercau să pătrundă lucruri pe care nu le văzuseră (NPNF[1], vol. 13, 288). Urmându-l pe Ioan Gură de Aur, Teofilact al Bulgariei (secolul al XI-lea) considera că scriitorul sacru îi contrazice pe „ereticii «îngereşti»", care îi amăgeau pe creștini „să ia aminte la Îngeri și să le slujească lor", dar „fără a vedea cândva îngeri". Teofilact îl traduce pe *ἐμβατεύω* cu „a umbla", redând versetul astfel: „Nimeni să nu vă amăgească, voind întru smerita-cugetare și întru religia Îngerilor, pe care nu i-a văzut, umblînd întru mîndrie, umflîndu-se în zadar de mintea trupului său" (Teofilact 2006: 357).

În secolul al XIII-lea, Toma d'Aquino reda expresia *θρησκεία τῶν ἀγγέλων* prin „religia îngerilor" (*religione angelorum*), pentru care oferea două posibilități de interpretare. Este vorba fie despre învățătura apostolilor mincinoși care se dădeau drept mesageri ai lui Dumnezeu, fie despre Legea veche ce fusese dată prin îngeri (Gal. 3:19; Evr. 2:2). Niciuna dintre variante nu presupune închinare adusă unor ființe angelice. Autorul o preferă pe cea din urmă, deoarece în opinia lui sintagma *quae non vidit* vizează lipsa de înțelegere a ereticilor privind menirea Legii, nu lipsa vedeniilor (Aquinas 2006: 68-69)[1]. La fel ca Ioan Hrisostom și Teofilact, Toma d'Aquino îl leagă pe *ἐμβατεύω* de mândria colosenilor (*ambulans frustra inflatus*), în sensul că aceștia umblau cu mândrie.

În epoca Reformei, Calvin înțelegea „închinarea îngerilor" ca închinare la îngeri. El atrage atenția asupra dificultății textului și zăbovește îndelung asupra interpretării lui *ἐμβατεύω* în acest context. Calvin amintește traducerea lui Ieronim, preluată și de Erasmus, prin „a umbla cu mândrie", dar o dezaprobă. În opinia lui, verbul însemna 'a merge', 'a intra într-o moștenire', 'a pune piciorul'. De aceea, reformatorul consideră că Pavel are în vedere cercetarea unor lucruri nedescoperite de către ereticii coloseni. Deci, și acest autor cunoștea textul de care ne ocupăm cu forma negativă a verbului *ὁράω* (Calvin 2005: 194-197).

La începutul secolului al XIX-lea, comentatorul britanic Adam Clarke (1762–1832) traducea *θρησκεία τῶν ἀγγέλων* prin „o simplitate ca a îngerilor", bănuind că Pavel i-ar fi avut în vedere aici pe esenieni, care pretindeau a duce o viață îngerească pe pământ. Verbul *ἐμβατεύω* nu este comentat, ci doar tradus prin *to intrude* ('a se băga'), iar *ὁράω* apare la forma negativă. Autorul cunoștea și părerea potrivit căreia îngerilor li s-ar fi adus închinare, deoarece asigurau comunicarea dintre Dumnezeu și oameni, dar o

[1] „Et quantum ad primum dicit *volens quae non vidit*, id est, intellexit persuadere, et semper repetere: *nemo vos seducat*. Isti enim nesciebant quo fine data esset lex..." (http://www.corpusthomisticum.org/ccl.html, accesat la data de 24.04.2014).

BDD-A25920 © 2016 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:01 UTC)

considera neplauzibilă. El înţelegea că în Col. 2:18 este vorba despre asceţi care îşi mortificau trupurile pentru a semăna cu îngerii şi care se amestecau, astfel, în lucruri pe care nu le înţelegeau (Clarke 1832: 524).

Pe la jumătatea secolului al XIX-lea, teologul biblist scoţian John Eadie (1810-1876) alocă, în comentariul său la Coloseni, un spaţiu mult mai generos decât predecesorii săi interpretării acestui verset. În viziunea sa, *τῶν ἀγγέλων* nu poate fi un genitiv subiectiv – cum credeau, de pildă, Tertulian şi Luther –, ci doar unul obiectiv, care face referire la închinarea adusă îngerilor. Eadie aduce dovezi din literatura iudaică (1Enoh, Tobit, Testamentele celor doisprezece patriarhi), dar şi din cea patristică (Clement din Alexandria, Origen, Teodoret[2]) pentru faptul că evreii aveau obiceiul venerării îngerilor. Autorul constată că în anumite manuscrise greceşti ale Noului Testament verbul *ὁράω* apare la forma afirmativă în Col. 2:18, dar o preferă pe cea negativă (*μὴ ἑώρακεν*), datorită atestărilor mai numeroase: în unele manuscrise (C, D, E, J, K), Vulgata, versiuni siriace şi Părinţii greci ai Bisericii. Participiul *ἐμβατεύων* este tradus prin *intruding* („băgându-se") şi interpretat ca făcând referire la încercarea învăţătorilor falşi de a înţelege lucruri necunoscute (Eadie 2005: 184-190).

La sfârşitul secolului al XIX-lea, exegetul englez J. B. Lightfoot (1828-1889) prezintă cu mai multă acurateţe argumente în favoarea existenţei practicilor de închinare la îngeri în lumea iudaică de la începutul erei noastre. Sunt redate citate din Clement Alexandrinul, *Stromate* 6.5 (*λατρεύοντες ἄγγελοις καὶ ἀρχαγγέλοις*); Origen, *Contra lui Celsus* 5.6 (*εἰ τὸν μὲν οὐρανὸν καὶ τοὺς ἐν τῷδε ἀγγέλους σέβουσι*), pe baza cărora Lightfoot susţine că fenomenul închinării la îngeri ameninţa şi ortodoxia creştină din primele secole (vezi Ignaţiu, *Către tralieni* 5). În privinţa construcţiei *ἃ ἑόρακεν ἐμβατεύων*, autorul avansează o ipoteză cu totul nouă. În opinia sa, este foarte probabil ca formularea originală să fi fost coruptă în aşa manieră încât să nu se fi păstrat în nicio mărturie din cele disponibile în prezent. El se întreabă dacă nu cumva formularea paulină a fost *αιωρακενεμβατευων*, iar unii scribi, derutaţi de această construcţie nemaiîntâlnită, l-au înlocuit pe *ι* cu *ε*, rezultând, astfel, construcţia *αεωρακενεμβατευων*, care, împărţită în vocabulele componente, a dat formula ce ne-a parvenit: *ἃ ἑόρακεν ἐμβατεύων*.

În realitate, susţine Lightfoot, Pavel a vrut să spună *αἰώρα κενεμβατεύων*. Verbul *κενεμβατεῖν* însemna 'a umbla în gol', iar cu sens metaforic 'a cugeta la speculaţii deşarte', iar *αἰώρᾳ* însemna 'suspendat (în aer)', 'atârnat'. Lightfoot oferă şi câteva citate din literatura probabil cunoscută de apostolul Pavel, în care *αἰώρα* apare cu sensul de 'deşertăciune' (Filon, *de Somn. 2.6*; *Quod Deus immut.* § 36). În aceste condiţii, Lightfoot concluzionează că scriitorul sacru se referă la cei care „se dedau la speculaţii deşarte" (Lightfoot 1886: 195).

La începutul secolului al XX-lea, reputatul exeget irlandez T. K. Abbott (1829-1913) nota, în comentariul său la Epistolele către efeseni şi coloseni, că asceţii din Colose aveau obiceiul de a se închina la îngeri. Însufleţiţi fiind de o falsă smerenie, ei credeau

[2] Conform lui Eadie, Teodoret menţionează existenţa unui *ναὸς ἀρχαγγελικός* chiar în Colose, în care arhanghelului Mihail era venerat pentru un miracol pe care se presupunea că l-ar fi săvârşit pentru binele cetăţii. Comentatorul biblic nu face trimitere, însă, la nicio operă a scriitorului patristic în care se face această menţiune.

BDD-A25920 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:01 UTC)

că Dumnezeu este transcendent şi cu neputinţă de abordat în mod direct de către oameni şi de aceea era nevoie de mijlocirea îngerilor. În privinţa construcţiei *ἃ ἑόρακεν ἐμβατεύων*, autorul împărtăşeşte părerea lui Lightfoot, cum că verbul folosit de Pavel a fost de fapt *κενεμβατεῖν* (Abbott 1909: 268).

În a doua jumătate a secolului al XX-lea, Eduard Lohse exprima opinia că închinarea la care se face referire în Col. 2:18 era una adusă îngerilor, la fel ca smerenia amintită în acelaşi verset. Este vorba despre practici de cult menite să atragă bunăvoinţa îngerilor puternici, capabili să influenţeze existenţa umană. Despre expresia *ἃ ἑόρακεν ἐμβατεύων* Lohse afirmă, pe baza argumentelor aduse de Martin Dibelius încă din 1912[3], că ea nu este una polemică, ci este un citat, de aceea nu există motive serioase nici pentru a lua în calcul forma ei negativă, nici pentru a se încerca o reconstituire a textului original ca cea a lui Lightfoot. În opinia sa, aceasta era o expresie tehnică din limbajul religiilor de mistere. Autorul face referire la anumite inscripţii găsite în sanctuarul lui Apollo din Klaros, în care verbul *ἐμβατεύω* înseamnă 'a intra într-un sanctuar după iniţierea în mistere' (*μυηθέντες καὶ ἐνβατεύσαντες ἐχρήσαντο*). După primirea oracolului, iniţierea era desăvârşită (*ἐπιτελεῖν μυστήρια*). În viziunea lui Lohse, ereticii coloseni practicau astfel de ritualuri, de aceea şi preluaseră limbajul „specializat", iar „cele văzute" apăreau chiar în contextul unor experienţe extatice. Astfel, el traduce secvenţa în discuţie printr-o perifrază care sună astfel: „închinarea la îngeri, pe care i-a văzut în timpul ritualurilor misterioase"[4] (Lohse 1971: 118-119).

Trecând acum la exegeza nou-testamentară din ultimii patruzeci de ani, ne oprim mai întâi asupra binecunoscutei serii de comentarii exegetice *Word Biblical Commentary*. Peter O'Brian, autorul volumului consacrat Epistolei către coloseni, este, după câte se pare, primul comentator care interpretează expresia *θρησκεία τῶν ἀγγέλων* ca închinare *a îngerilor*, şi nu la îngeri. Având la bază două studii ale lui F. O. Francis[5], O'Brian susţine că este vorba de experienţe extatice în timpul cărora misticii coloseni pretindeau că iau parte la închinare împreună cu îngerii. El observă că în scrierea apocrifă Înălţarea lui Isaia (7:13-9:33) autorul descrie închinarea îngerilor, pe care pretinde că a şi văzut-o într-o viziune. În Testamentul lui Levi 3:4-8 este descrisă intrarea lui Levi în cer ca apogeu al unei liturghii cereşti, iar conform Testamentului lui Iov (48-50), fiicele lui Iov îl proslăvesc pe Dumnezeu într-o limbă îngerească. Membrii comunităţii de la Qumran se considerau preoţi care îi jertfeau lui Dumnezeu împreună cu îngerii (1QSb 4:25, 26; 1QH 3:20–2). După O'Brian, verbul *ἐμβατεύω* înseamnă 'a intra în sfera cerească' prin experienţe extatice, iar verbul *ὁράω* trebuie luat la forma afirmativă. Traducerea propusă de el este „prin smerenie şi închinare îngerească, pe care a văzut-o atunci când a intrat" (O'Brian 1982: 142-145).

F. F. Bruce revine, fără a aduce argumente suplimentare, la interpretarea propusă de Dibelius şi Lohse, potrivit căreia în Col. 2:18 este vorba despre ritualuri de iniţiere

[3] Martin Dibelius, *An die Kolosser*, Tübingen, 1912.

[4] „As he has had visions of them during the mystery rites".

[5] F. O. Francis, *Humility and Angelic Worship in Col 2:18*, în *Conflict at Colossae*, ed. F. O. Francis, W. A. Meeks, 2nd ed., SBLSBS 4, Scholar's Press, Missoula, MT, 1975 şi *The Background of EMBATEYEIN (Col 2:18) in Legal Papyri and Oracle Inscriptions*, în acelaşi volum.

BDD-A25920 © 2016 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:01 UTC)

inspirate din religiile de mistere ale secolului I. Închinarea ar fi fost *la îngeri*, iar *lucrurile văzute* făceau parte din experienţa iniţierii (Bruce 1984: 118-122).

Dintre comentariile la Epistola către coloseni scrise în anii '90, cea mai ştiinţifică abordare o găsim în volumul din seria *New International Greek Text Commentary*, al cărui autor este James Dunn. El adoptă teza formulată de F. O. Francis cu douăzeci de ani mai devreme şi aduce dovezi suplimentare pentru realitatea că în multe cercuri iudaice se credea că închinarea celor pioşi se uneşte cu a îngerilor. El consideră că aceste dovezi sunt mai multe decât cele care ne-ar lăsa să credem că evreii din secolul I se închinau la îngeri. Verbul *ἐμβατεύω* este înţeles de Dunn cu sensul de 'a intra pe tărâmul ceresc', iar împreună cu construcţia afirmativă *ἃ ἑόρακεν* el se referă la experienţa extatică – nu neapărat repetată – a unor iudaizatori coloseni de participare la închinarea îngerească. Dunn propune traducerea „nimeni să nu vă descalifice găsindu-şi plăcerea în smerenie şi închinarea îngerilor (*the worship of the angels*), lucruri pe care el le-a văzut atunci când a intrat" (Dunn 1996: 177-185).

Margaret Y. MacDonald (MacDonald 2000: 111-113) şi Douglas Moo (Moo 2008: 226-228) sunt doi dintre comentatorii care optează pentru interpretarea clasică, cea avansată la începutul secolului trecut, cum că închinarea menţionată în Col. 2:18 este una adresată îngerilor. Argumentele lor sunt, în mare, aceleaşi: lingvistic vorbind, traducerea lui *τῶν ἀγγέλων* printr-un genitiv obiectiv este mai firească; există multe texte iudaice în care apar oameni contemplându-i pe îngeri, sau fiind în prezenţa lor, dar niciodată închinându-se cu ei; Pavel vorbeşte în Coloseni despre superioritatea lui Hristos faţă de îngeri, ceea ce capătă sens numai presupunând că unii destinatari se închinau la îngeri; având în vedere concepţia larg răspândită că îngerii puteau influenţa destinele oamenilor, este mai probabil ca asceţii coloseni să li se fi închinat decât să se fi închinat împreună cu ei.

Construcţia *ἃ ἑόρακεν ἐμβατεύων* este interpretată de cei doi autori menţionaţi ca referindu-se la experienţe extatice ale colosenilor în timpul cărora au avut vedenii cu îngeri şi pe care le descriau apoi amănunţit. Verbul *ἐμβατεύω* este tradus prin „a intra în detalii cu privire la ceva" (Moo 2008: 227).

Autorul celui mai recent comentariu exegetic asupra Epistolei către coloseni, David W. Pao, constată că nu se cunoaşte vreun text în care termenul *θρησκείᾳ* să fie însoţit de un genitiv subiectiv, ci întotdeauna de un genitiv care îl desemnează pe primitorul închinării (genitiv obiectiv). Apoi, închinarea la care se face referire în versetul discutat şi în versetul 23 este săvârşită de oameni, iar închinarea *la îngeri* este clar atestată în iudaismul frigian al secolului I. În privinţa expresiei *ἃ ἑόρακεν ἐμβατεύων*, autorul este de părere că ea se referă la stări extatice şi la viziuni prin care unii încercau să intre pe tărâmul ceresc. Deci, *ἐμβατεύω* trebuie înţeles cu sensul din LXX, de 'a intra pe un tărâm' (Pao 2012: 188-190).

4. Concluzii

În concluzia acestei prezentări panoramice a istoriei interpretării lui Col. 2:18 se pot face următoarele observaţii. Expresia cel mai dificil de interpretat s-a dovedit a fi *θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων*, care a fost înţeleasă de către exegeţi atât ca închinare la îngeri

BDD-A25920 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:01 UTC)

(genitiv obiectiv), cât şi ca închinare a îngerilor (genitiv subiectiv). De fapt, până în anii '80 ai secolului trecut, s-a considerat, cu foarte puţine excepţii, că este vorba despre închinare la îngeri. Considerăm că această variantă de interpretare este mai plauzibilă din motivele pe care le vom expune în cele ce urmează. De cele mai multe ori, în literatura iudaică substantivul *θρησκείᾳ* este însoţit de un genitiv obiectiv, care îl desemnează pe primitorul închinării: Înţelepciunea lui Solomon 14:27 (*ἡ γὰρ τῶν ἀνωνύμων εἰδώλων θρησκείᾳ*); Josephus *Antichităţi* IV.4, 1 (*θρησκείᾳ Θεοῦ*); IV.8, 44 (*περὶ τὴν θρησκείαν τοῦ Θεοῦ*). Este adevărat că el apare şi însoţit de un genitiv subiectiv, dar întotdeauna este vorba despre oameni, niciodată despre îngeri (Josephus, *Antichităţi* 12.253: *τῇ Ἰουδαίων θρησκείᾳ*; 4Mac. 5:7). În al doilea rând, reiese chiar şi din Noul Testament faptul că, în cultura iudaică, îngerii jucau un rol important în comunicarea dintre Dumnezeu şi poporul lui (Fapte 7:53; Gal. 3:19; Evr. 2:2; Apoc. 8.3-4), de aceea nu este exclus ca unii să le fi atribuit rolul de mijlocitori. În al treilea rînd, mărturiile Părinţilor şi scriitorilor bisericeşti (Clement din Alexandria, Origen, Teodoret) care îi acuză pe evrei de închinare la îngeri nu sunt de neglijat. Lor li se adaugă mărturia Canonului treizeci şi cinci al Conciliului de la Laodicea (364), prin care era categoric interzisă închinarea creştinilor la îngeri (Milner 1832: 119). În al patrulea rând, niciunul dintre textele iudaice care vorbesc despre unirea închinării omeneşti cu cea a îngerilor nu conţine expresia *θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων*. În aceste condiţii, considerăm că echivalarea ei prin „închinare la îngeri" este opţiunea întemeiată pe argumentele cele mai solide.

În prima secţiune a prezentului studiu am constatat că în tradiţia biblică românească predomină tocmai această traducere a lui *τῶν ἀγγέλων* printr-un genitiv obiectiv (aproximativ 15 versiuni), dându-i-se înţelesul de închinare (slujire) adusă îngerilor.

În privinţa verbului *ὁράω*, se constată cu uşurinţă că, pe măsură ce studiul criticii textuale a Noului Testament a avansat, cercetătorii au fost tot mai siguri că forma afirmativă este cea originală. Bruce Metzger este de părere că negaţiile (*μή* sau *οὐκ*) au fost adăugate de scribi care fie n-au înţeles semnificaţia verbului *ἐμβατεύω*, fie au vrut să accentueze tonul polemic al versetului (Metzger 1994: 556).

Această situaţie se reflectă şi în tradiţia biblică românească, prin aceea că în versiunile româneşti ale Bibliei sau Noului Testament din ultimele două decenii predomină detaşat echivalarea formei afirmative a lui *ὁράω*.

Nu la fel de simplu stau lucrurile cu traducerea verbului *ἐμβατεύω*. În istoria interpretării lui, în contextul din Col. 2:18 se disting trei înţelesuri majore: (1) 'a intra în detalii' sau 'a descrie amănunţit'; (2) 'a intra' ca parte a unui ritual misterios; (3) 'a intra pe un tărâm sau într-o moştenire'. Majoritatea covârşitoare a comentatorilor consideră că prin acest verb scriitorul sacru avea în vedere experienţele extatice ale unor creştini coloseni, din care nu lipseau viziunile. Aşadar, sensurile (2) şi (3) sunt cele mai indicate pentru a sta la baza unei traduceri fidele. Or, în tradiţia biblică românească prevalează înţelegerea lui *ἐμβατεύω* ca încercare de a pătrunde, înţelege sau cerceta anumite taine.

Acestea fiind spuse, pentru textul paulin din Col. 2:18 propunem următoarea traducere: „Nimeni să nu vă răpească biruinţa găsindu-şi plăcerea într-o smerenie şi

BDD-A25920 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:01 UTC)

închinare la îngeri, intrând în chip tainic în lumea viziunilor lui, îngâmfându-se zadarnic cu gândirea lui omenească."

Bibliografie

A. Izvoare şi lucrări de referinţă

BDAG = Frederick William Danker (ed.), *A Greek English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, University of Chicago Press, Chicago, 2001.

BIBL. 1688 = *Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură a celei vechi şi a celei noao lége [...]*, Bucureşti, 1688 (ediţie modernă, 1988).

BIBL. 1874 = *Sănta Scriptură a Vechiuluĭ şi a Nouluĭ Testamentŭ, ediţiune nouă, revĕdută după testurile originale şi publicată de Societatea Biblică pentru Britania şi Străinătate*, Iaşiĭ, 1874.

BIBL. 1911 = *Sfânta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament, ediţiune nouă, revăzută după testurile originale şi publicată de Societatea Biblică pentru Britania şi Străinătate*, Bucureşti, [1911]. Pe pagina de titlu a VT este trecut anul 1909, iar pe pagina de titlu a NT (traducerea Nitzulescu), anul 1911. Ortografia, revizuită de P. Gârboviceanu şi G. Alexici.

BIBL. 1914 = *Biblia, adică Dumnezeeasca Scriptură a Legii Vechi şi a celei Nouă, tipărită în zilele majestăţii sale Carol I […]*, Ediţia Sfântului Sinod, Bucureşti, 1914.

BIBL. 1944 = *Biblia*, Traducere de Patriarhul Nicodim Munteanu, Bucureşti, 1944.

BIBL. 1968 = *Biblia sau Sfînta Scriptură, tipărită sub îndrumarea şi cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Justinian, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfîntului Sinod*, IBMOBOR, Bucureşti, 1968.

BIBL. 1988 = *Biblia sau Sfînta Scriptură, tipărită sub îndrumarea şi cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod*, Bucureşti, EIBMBOR, 1988.

BIBL. 2001 = *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*. Traducere literală nouă, completată, revizuită şi actualizată cu subtitluri şi texte paralele marginale şi ad-notări de traducere în subtext, Bucureşti, 2001.

CORNIL. 1920 = *Noul Testament al Domnului Nostru Isus Hristos*, tradus de D. Cornilescu, Societatea Evanghelică Română, Bucureşti, 1920 [pe copertă, 1921].

CORNIL. 1924 = *Biblia sau Sfînta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, [trad. D. Cornilescu], traducere nouă, cu trimeteri, Societatea Biblică pentru Răspîndirea Bibliei în Anglia şi Străinătate, 1924.

CORNIL. 1931 = *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului şi Noului Testament, cu trimeteri. Biblia română traducere nouă după textul original*, Societatea Biblică pentru Răspândirea Bibliei în Anglia şi Străinătate, Bucureşti, 1931.

EDNT = H. R. Balz, G. Schneider, *Exegetical Dictionary of the New Testament*, Eerdmans, Grand Rapids, 1990-1993.

FRIBERG = Timothy Friberg, Barbara Friberg, Neva F. Miller, *Analytical Lexicon of the Greek New Testament*, Baker, Grand Rapids, 2000.

GAL. 1938 = *Biblia, adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi a Noului Testament, tradusă după textele originalelor ebraice şi greceşti de preoţii profesori Vasile Radu şi Gala Galaction din*

BDD-A25920 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:01 UTC)

înalta inițiativă a Majestății sale regelui Carol II, Fundaţia pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II", Bucureşti, 1938.

LIDDELL-SCOTT = H. G. Liddell, R. Scott, H. S. Jones, R. McKenzie, *A Greek-English Lexicon*, Clarendon Press/Oxford University Press, Oxford/New York, 1996.

LOUW-NIDA = J. P. Louw, E. A. Nida, *Greek-English Lexicon of the New Testament: Based on Semantic Domains*, United Bible Societies, New York, 1996.

NA[27] = *Novum Testamentum Graece, 27th edition, in the tradition of Eberhard Nestle and Erwin Nestle*, ed. Barbara Aland, Kurt Aland, Johannes Karavidopoulos, Carlo M. Martini, Bruce M. Metzger, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1993.

MICU = *Biblia, adică Dumnezeiasca Scriptură a legii vechi şi a ceii noao […]*, Blaj, 1795 (ediție modernă, 2001).

NT 1648 = *Noul Testament sau Împăcarea au leagea noao a lui Isus Hristos, Domnului nostru. Izvodit cu mare socotință, den izvod grecescu şi slovenescu, pre limbă rumânească, cu îndemnarea şi porunca denpreună cu toată cheltuiala a măriei sale Gheorghe Racoți, craiul Ardealului. Tipăritu-s-au întru a măriii sale tipografie, dentîiu noou, în Ardeal, în cetatea Belgradului. Anii de la întruparea Domnului şi Mîntuitorului nostru Isus Hristos 1648, luna lui ghenuariu 20* (ediţie modernă: Alba Iulia, 1988).

NITZ. 1897 = *Noul Aşezământ tradus din limba originală greacă, sub domnia M.S. Carol I. Regele Românii Archipăstor şi Mitropolit Primat fiind de a doa oară D.D. Iosif Gheorghian, de Dr. N. Nitzulescu, Profesor la Facultatea de Teologie*. Tipărit cu spesele Societăţii Biblice Britanice, Bucureşti, 1897.

NT 1951 = *Noul Testament al Domnului Nostru Iisus Hristos, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod şi binecuvântarea I. P. S. Justinian Patriarhul României la cea de a treia aniversare a înscăunării I. P. S. Sale*, EIBMO, Bucureşti, 1951.

NT 1979 = *Noul Testament cu Psalmii, tipărit sub îndrumarea şi cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Iustin patriarhul Bisericii Ortodoxe Române cu aprobarea Sfântului Sinod*, EIBMBOR, Bucureşti,1979.

NT 2002 = *Noul Testament*, traducere, introduceri şi note: pr. Alois Bulai şi pr. Anton Budău, Sapienţia, Iaşi, 2002.

NTR 2007 = *Biblia, Noua traducere în limba română*, International Bible Society, 2007.

NT 2009 = *Noul Testament. Traducere după texte originale greceşti*, Societatea Biblică Interconfesională din România, Bucureşti, 2009.

TDNT = Gerhard Kittel, Gerhard Friedrich (ed.), *Theological Dictionary of the New Testament*, 10 vol., trad. G. W. Bromiley, Eerdmans, Grand Rapids, 1964–1976.

B. Literatură secundară

Abbott 1909: Thomas Kingsmill Abbott, *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistles to the Ephesians and to the Colossians*, C. Scribner's Sons, New York, 1909.

Aquinas 2006: St. Thomas Aquinas, *Commentary on Colossians*, trad. Fabian Larcher, Sapientia Press, Naples, Florida, 2006.

Bruce 1984: Frederick Fyvie Bruce, *The Epistles to the Colossians, to Philemon, and to the Ephesians*, Eerdmans, Grand Rapids, 1984 (New International Commentary on the New Testament).

BDD-A25920 © 2016 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:01 UTC)

Calvin 2005: John Calvin, *Galatians, Ephesians, Philippians, Colossians*, *I&II Thessalonians, I&II Timothy, Titus, Philemon*, trad. Rev. William Pringle, Baker, Grand Rapids, 2005 (Calvin's Commentaries, vol. XXI).

Clarke 1832: Adam Clarke, *Romans-Revelation*, Abingdon, New York, 1832 (Clarke's Commentary, vol. VI).

Dunn 1996: James Dunn, *Colossians and Philemon*, Eerdmans, Grand Rapids, 1996 (New International Greek Text Commentary).

Eadie 2005: John Eadie, *A Commentary on the Greek Text of Paul's Letter to the Colossians*, Solid Ground Christian Books, Birmingham, AL, 2005.

Lohse 1971: Eduard Lohse, *Colossians and Philemon a Commentary on the Epistles to the Colossians and to Philemon*, trad. William R. Poehlmann, Robert J. Karris, Fortress Press, Philadelphia, 1971.

Lightfoot 1886: Joseph Barber Lightfoot, *Saint Paul's Epistles to the Colossians and to Philemon*. 8th ed., Macmillan and co., London, 1886.

MacDonald 2000: Margaret Y. MacDonald, *Colossians & Ephesians*, The Liturgical Press, Collegeville, 2000 (Sacra Pagina, vol. 17).

Metzger 1994: Bruce Metzger, *A Textual Commentary on the New Testament*, 2nd ed., Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1994.

Milner 1832: Thomas Milner, *History of the Seven Churches of Asia*, Holdsworth and Ball, London, 1832.

Moo 2008: D. J. Moo, *The Letters to the Colossians and to Philemon*, Eerdmans, Grand Rapids, 2008 (The Pillar New Testament Commentary).

NPNF[1]: Philip Schaff (ed.), *Nicene and Post-Nicene Fathers: First Series*, vol. 13, T&T Clak, Edinburgh, 1994.

O'Brian 1982: Peter O'Brian, *Colossians-Philemon*, Word, Dallas, 1982 (Word Biblical Commentary).

Pao 2012: David W. Pao, *Colossians & Philemon*, Zondervan, Grand Rapids, 2012 (Zondervan Exegetical Commentary on the New Testament).

Teofilact 2006: *Tîlcuirea Epistolelor către Galateni, Efeseni, Filipeni şi Coloseni a slăvitului şi Prea-lăudatului Apostol Pavel de Sfîntul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei*, tălmăcită din elina veche în cea nouă şi împodobită cu felurite însemnări de către Nicodim Aghioritul, îndreptarea tălmăcirii, note ale ediţiei şi înainte-cuvîntare: Florin Stuparu, Sophia, Cartea Ortodoxă, Bucureşti, 2006.

BDD-A25920 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:55:01 UTC)